

Alin MUREȘAN, Clara MAREȘ
(editori)

Ce a rămas
din tot ce a fost
Povestea nespusă a Ninei Moica

Cuvânt-înainte de Ruxandra Cesereanu

POLIROM
2025

Cuprins

<i>Cuvânt-înainte</i> (Ruxandra Cesereanu)	7
<i>Prefață</i> (Alin Mureșan, Clara Mareș)	9
„Am crescut în lacrimile mamei”	13
„Ce-ai făcut, Nina?”	59
„Habar nu aveam că există Jilava pe lume”	97
„Evadam, nu mai eram acolo”	123
„Dacă ar fi fost și Iuda în închisoarea aia și vorbea cu mine, m-aș fi bucurat!”	133
„Oradea era foarte rece”	199
<i>Eleva Moica dintr-a noua. Povestea din dosare</i> (Clara Mareș)	243
<i>Index de nume</i>	323
<i>Index de locuri</i>	329
<i>Bibliografie</i>	333

„Dacă ar fi fost și Iuda în închisoarea aia și vorbea cu mine, m-aș fi bucurat!”

A.M.: Atunci e ceva mai puțin, un an și vreo trei-patru luni probabil de izolare, în total.

N.M.: Vedeti, eu am și uitat de perioada cu Felicia. Am stat acolo sus la mansardă, probabil aveau nevoie de cameră. Și lângă noi era infirmeria unde erau o grămadă de bolnave cu dizenterie. Printre care era și Mariana Mureșan¹ din lotul Faliboga, care era originară de prin Deda și avea multe cunoștințe din Reghin. Era agronom în Târgu Mureș, cam degeaba au luat-o și pe ea. Ne-am apropiat foarte mult. Ne-am cunoscut mult mai bine la Arad. După eliberare, m-a și cununat. Mult timp ne-am văzut.

Ea avea un handicap la mâna dreaptă. Fiind studentă în București, în perioada războiului, a atins-o o schijă și avea proteză. Bine, în închisoare nu i-o dădeau, am întâlnit-o apoi cu proteza. Scria foarte frumos și cu stânga. Era o femeie cu o memorie extraordinară. S-a călugărit, a murit la Viforâta, unde s-a retras ani buni. La un moment dat ne-am pierdut, nu mai țin minte cum. Nu mai știam nimic una de alta și am văzut-o la televizor odată. Am înțepenit când am auzit vocea cunoscută și Carmen Avram vorbea la o emisiune despre maica Pangratia. Am recunoscut-o imediat pe Mariana, care a trăit foarte mult, spre suta de ani. Ea îmi spusese că se va retrage la mănăstire, pentru că îmbătrânise, era și destul de bolnăvicioasă. Lipsa acestei mâini drepte o încurca mult și a spus că donează unei rubedenii garsoniera din Dristor și că se va retrage la mănăstire.

Am vrut să mă duc la ea și n-am mai apucat. Și apoi o fată din Pitești a aflat de ea și mi-a trimis o poză cu mormântul ei.

---

1. Maria Mureșan, născută la 25 iulie 1920 în Deda (Mureș). Inginer agronom. A fost arestată în 16 noiembrie 1956 și condamnată la 8 ani pentru „crimă contra ordinii sociale” („a participat într-o [sic!] organizație secretă care avea ca scop schimbarea formei de guvernământ a RPR”). A fost închisă la Sibiu, Codlea, Miercurea-Ciuc, Arad, Brașov și eliberată la 15 ianuarie 1963.

Era călugăriță în poză. Avea o memorie enervantă: știa de toate. O femeie foarte deșteaptă. A făcut pușcărie degeaba. Dar era foarte arțăgoasă, nu toată lumea o suporta. De mine s-a atașat extraordinar. Mă uitam că așa copilă cum eram eu – și ea avea vreo 40 și dacă nu chiar mai bine – o dominam: mă uitam așa lung la ea și se liniștea. Eram conștientă de chestia asta și mai specula, că îi sărea repede țandăra, se mai ciondănea cu una, cu alta. Eu eram la etajul trei, ea la parter, eu mă uitam așa la ea și se liniștea imediat.

A.M.: Cum vă vedea?

N.M.: Era coridorul pe mijloc, paturi pe-o parte, paturi pe alta, și eu eram sus cu patul, că eu tot sus am dormit, fiind tânără, și ea era pe partea cealaltă, în diagonală, la parter. Aici am fost foarte multe în cameră și aici am cunoscut multe. Am stat mult timp cu ea. Asta știu clar că era la Arad.

A.M.: Ce ați făcut în toată perioada asta la Arad, cât ați stat singură?

N.M.: Aceeași treabă pe care o făceam și la Botoșani, visam și mă rugam, cu întreruperile iscate de convorbirile pe care le aveam la perete. Când cu unul, când cu altul. Acum te acuză că dacă le-ai cunoscut, ești legionară. Da, să mă ierte Dumnezeu, dacă ar fi fost și Iuda în închisoarea aia și vorbea cu mine, m-aș fi bucurat! Așa că cine vorbește astfel, nu știe ce vorbește. N-am ce să le reproșez, cum v-am spus, n-am auzit o dată gălăgie în camera lor, gardiențele însele erau respectuoase cu ele pentru că nu făceau probleme, în general. Nici pașii nu se auzeau când se duceau la program. Deci ce să spun rău de ele, că nu le-am cunoscut făcând nimic rău?

A.M.: Iar în discuții politice nu era cazul să intrați.

N.M.: Da, la perete, categoric. Eram și foarte tânără, erau atente cu mine, de ziua mea. Uite, lucrătura asta de la ele am primit-o,

„Dacă ar fi fost și Iuda în închisoarea aia și vorbea cu mine, m-aș fi bucurat!”

la WC, că acolo era refugiul nostru, acolo ne mai puteam câte ceva.

A.M.: Ce este? Descrieți-o puțin.

N.M.: Este o cusătură pe borangic cu modele românești. Mie îmi pare ca o copertă de carte, deși nu este terminată, cred că n-au avut material destul. Am mai avut și alte lucruri mici pe care le-am donat la Sighet, dar asta mi-a fost mai dragă și pentru că era mai frumoasă, un model frumos.

A.M.: Da, și migăloasă, pare că s-au muncit.

N.M.: Da, sigur! Ele aveau experiența de la Mislea unde lucrau costume populare, pentru că Mislea avea comenzi de la Armată, de peste tot. Și unele lucrau costume populare, altele lucrau covoare. Deci erau și talentate, aveau și experiență.

A.M.: Nu v-a sălbăticit perioada atât de lungă de izolare?

N.M.: Eu zic că nu, nu știu. M-am bucurat foarte mult când am stat cu alte deținute. Până le-am cunoscut mi-a fost un pic greu, dar pe urmă m-am adaptat. Nu m-am certat cu nimeni niciodată. Dacă am putut să ajut, am ajutat. Acum, nu știu părerea altora despre mine. La Arad când am ajuns mai erau tinere. Nu chiar ca mine, fuseseră luate ca studente, de pe la Cluj câteva, unguroaice. Era și Teleki de la Târgu Mureș, fata unuia dintre grofii maghiarimii. Teleki erau doi frați, fata unuia dintre ei era arestată. Ea a stat și la Ciuc.

A.M.: Haideti să vorbim despre prima colegă de cameră. Cum v-a fost adusă?

N.M.: Mi-au adus-o în cameră, fiind și ea minoră încă. Era de vârsta mea, născută în septembrie și eu în octombrie. A stat pe la Cluj, a fost și ea în Botoșani, dar cred că înaintea mea sau după, că nu ne-am întâlnit. Au adus-o în cameră, era o fată frumoasă,

cu două cozi lungi, frumoase. Când ne-am reîntâlnit acum câțiva ani la Sighet m-a uimit schimbarea ei, era radicală. Era și ea o femeie în vârstă, nici vorbă să semene cu ce-a fost atunci. O fată de treabă care a avut și ea o poveste foarte tristă.

A fost arestată cu mama ei, de fapt ea era încă o copilă. Nu știu cât era ea de martor al lui Iehova, dar din cauza părinților se ducea și ea la acele întâlniri. M-am și mirat când povestea că au venit de la Cluj cu avionul și le-au luat. Ce probleme or mai fi fost, nu știu, dar mi-a povestit că așa le-au dus la Cluj. Nu știu cât au luat în proces, dar oricum mama ei a stat cam cinci ani, ca mine. Iar ea a stat trei ani. Acasă au rămas tatăl ei și un băiat mai mic. În perioada detenției, tatăl a murit și băiatul a fost dat la orfelinat.

Apoi a venit Felicia acasă, a stat la o mătușă. Mama ei a ieșit după ea și nu la mult timp a murit. Iată că la 18-19 ani a cam rămas singură pe lume. S-a căsătorit cu un bărbat de prin vecini, de acolo, un om foarte de treabă. Mai mare decât ea cu vreo zece ani, foarte talentat în pictură naivă cu texte politice. E formidabil. Încă mai trăiește și de câte ori mă întâlnesc cu ei mă distra. Deși este foarte în vârstă și se mișcă greu că e mai grăsun așa, și nu-l mai țin genunchii (nici pe ea), e un simpatic. Un maramureșean pe care ți-e drag să-l asculți. A avut și câteva lucrări pe la expoziții. Simpatic rău de tot. Așa că dacă mai ajungeți prin Maramureș, să-l căutați. Moldovan îl cheamă, stă în Sighet.

A.M.: Mai țineți minte ce ați întrebat-o prima dată? Era primul contact uman după multă vreme.

N.M.: Nu mai țin minte, dar m-am bucurat când am văzut că e și de vârsta mea, și ne-am înțeles bine, eram de treabă amândouă, n-aveam de ce să ne certăm. Dar mi-am dat seama că pleacă mai repede.

A.M.: De ce v-ați dat seama?

„Dacă ar fi fost și Iuda în închisoarea aia și vorbea cu mine, m-aș fi bucurat!”

N.M.: Avea condamnarea mică, avea trei ani și era spre sfârșit. A plecat de lângă mine, m-am bucurat pentru ea. Mereu am pomenit-o peste tot, pentru că mie nu-mi place să vorbesc numai despre mine. De care îmi amintesc, le tot pomenesc.

V-am spus de cunoștința cu Mariana Mureșan, ea era internată la infirmerie, tot timpul avea probleme de sănătate. În Miercurea-Ciuc ajunsese atât de slabă încât fetele învățau anatomie pe oasele ei. Și avea o sensibilitate din asta intestinală, făcea tot timpul colite, deranjamente, chestii. S-a bucurat când a aflat că eu sunt din Reghin, ea era din Bistra, vecină. Avea multe cunoștințe în Reghin. De exemplu, înainte să mă eliberez, ea a fost una dintre deținutele care au avut curajul să vină la mama să-i spună că trăiesc. O rugasem și pe Ana Macarie, dar ea n-a avut curaj. Ele au ieșit înaintea mea, în aprilie. N-o judec. A stat 14 ani, era absolut speriată.

A.M.: E de înțeles.

N.M.: Nu judec absolut pe nimeni. Și tot Mariana, când m-am eliberat, a venit pe la mine și m-a întrebat: „Te-a văzut vreun doctor?” „Nu m-a văzut niciun doctor!” Era un doctor Wagner, sas la origine, la care mama făcuse menaj cât nu avea serviciu și care îmi spunea: „Știu ce înseamnă, că și eu pe unde spuneam că mă cheamă Wagner, mă băteau!” Dar m-a dus Mariana să vadă cam care îmi este starea de sănătate pentru că eu înainte de eliberare am avut tensiune foarte mare o lungă perioadă.

A.M.: Dar la infirmerie cum ați ajuns?

N.M.: Nu eram la infirmerie. Ne despărțea o ușă și prin gaura cheii se putea vorbi. Dar am putut să comunic cu ea și ne-am bucurat amândouă, că eram din aceeași zonă.

A.M.: Erau la fel de severe gardiencele acolo?

N.M.: Acolo sus, fiind mai izolate, nu aveau chiar grija noastră. Jos erau destul de severe. Țin minte că în perioada aia aveam

o gardiancă mai plinuță care tot timpul se agita să terminăm repede programul. Acolo îmi aduc aminte niște lucruri iarăși chinuitoare. Toaletele erau doar cu pereți despărțitori, fără uși și cu spălatoarele în față. Inevitabil te vedeai. Țin minte, pe una dintre colege o vedeam mereu stând chircită înaintea de a merge la toaletă și am întrebat-o: „Dar de ce stați așa?”, „Pentru că sunt constipată de felul meu și stau așa, poate îmi vine”. Deci fel și fel de chestii delicate.

Acolo și eu am avut tot felul de probleme cu hemoroizii din cauza nemișcării și a mâncării și a de toate. Umpleam WC-ul de sânge. Una, săraca, abia se mișca. Și eu am pățit-o, am stat trei zile pe burtă, n-am putut să mă mișc. Era îngrozitor. Una dintre ele se plângea tot timpul că are dureri. Era unguroaică, de prin Zalău de undeva. Și atât am rugat-o să-mi arate și mie, să știu ce e aia, că a cedat de gura mea. Mi-a arătat la baie, avea hemoroizi mari cam cât jumate de fund de ceașcă de cafea. M-am speriat. I se acoperise anusul, nu se mai vedea. Vă dați seama ce dureri avea? Mai multe sufeream din cauza asta. Pentru că totul era „hai repede, repede!”, n-aveai cum să-ți rezolvi treburile. Era chinuitor. Și spălatul, și toaleta, și totul. O altă „plăcere”, și dureri, și necazuri. Nici nu știu dacă amănuntele astea să le mai spunem.

A.M.: Mie mi se par importante, pentru că până la urmă nu e doar despre „am fost închisă, am stat acolo!” Mai sunt și astăzi care stau închiși, dar nu e același lucru...

N.M.: Da, se plânge că n-are sutien și föhn. Când am auzit asta, îmi venea să sparg televizorul – eu, care știu cât am suferit cu uscatul părului. Era frumos când ne dădea câte o foarfecă să ne tundem una pe alta.

A.M.: Se mai întâmpla și asta?

N.M.: Păi, ne creșteau pletele și era complicat cu spălatul și uscatul. Ne mai dădeau câte o foarfecă, când și când, la program,